

**ТЕМА 1.
ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТОК ТА
СУТНІСТЬ
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

1.1. Історія розвитку підприємництва.

1.2. Сутність та роль підприємницької діяльності в суспільстві.

1.3. Теорії та концепції підприємництва.

Біологічні основи життєдіяльності у поєднанні з психічними властивостями людини реалізуються в її здатності до виживання завдяки особливій властивості свідомості – **підприємливості**.

Перший етап розвитку підприємництва пов'язаний з «неолітичною революцією». В цей період відбувся перехід людських спільнот від примітивної економіки охотників та збирачів до сільського господарства, яке ґрунтувалося на землеробстві та / або тваринництві, що створило умови для розвитку суспільства та призвело до появи перших цивілізацій (III тис. до н. е.).

Характеристика першого етапу розвитку підприємництва

Порівняльна характеристика натурального та товарного виробництва

Ознаки	Натуральне виробництво	Товарне виробництво
Мета виробництва	Продукти праці призначаються для задоволення власних потреб виробників, для споживання всередині того господарства, де вони вироблені	Продукти праці виробляються не для власних, а для суспільних потреб, шляхом купівлі-продажу цих продуктів, що стають товарами
Праця	Універсальна	Суспільний поділ праці (спеціалізована)
Зв'язки між господарюючими суб'єктами	Відсутні, кожна господарська одиниця майже ізольована	Відбуваються шляхом обміну
Зв'язок між виробництвом і споживанням	Прямий: виробництво – споживання	Опосередкований: виробництво – обмін – споживання
Власність	Відносини власності нерозвинуті	Приватна власність на результати праці

Порівняльна характеристика товарного та натурального господарства

Другий етап еволюції підприємницької активності
пов'язаний з «промисловою революцією»:
відбувається перехід від переважно аграрної
економіки до індустріального виробництва,
трансформація аграрного суспільства в
індустріальне.

Третій етап співпадає з «другою промисловою (технологічною) революцією» – це фаза промислової революції, що охоплює другу половину XIX та початок XX ст. На відміну від першої промислової революції, основаної на інноваціях у виробництві чавуну, парових двигунів та розвитку текстильної промисловості, технологічна революція відбувалася на базі виробництва високоякісної сталі, розповсюдження залізничних доріг, електрики та хімікатів.

Четвертий етап розвитку підприємницької активності пов'язаний з «науково-технічною революцією». В цей період відбувається докорінне якісне перетворення продуктивних сил, яке почалося в 40-50-ті рр. ХХ ст., якісний стрибок в структурі та динаміці розвитку продуктивних сил, докорінна перебудова технічних основ матеріального виробництва на базі становлення науки як провідного фактору виробництва, в результаті якого відбувається трансформація індустріального суспільства в постіндустріальне.

1.2. Сутність та роль підприємницької діяльності в суспільстві

Погляди на визначення терміну підприємництво

№ з/п	Автор	Визначення терміну
1.	Р. Катільон	Під підприємництвом розуміється виробничо-господарська діяльність особливого змісту, якій притаманні елементи ризику.
2.	Ж.Б. Сей	Підприємницька діяльність – це поєднання, комбінування трьох класичних факторів виробництва – землі, праці, капіталу.
3.	А. Сміт	Підприємництво в ринковій економіці є самоініційованою саморегульованою діяльністю, яка при наявності основних факторів виробництва виникає спонтанно.
4.	А. Маршалл	Підприємницька діяльність – це поєднання, комбінування чотирьох факторів виробництва – землі, праці, капіталу, організації.

№ з/п	Автор	Визначення терміну
5.	Ф. Хайєк	Підприємництво передусім пов'язане з особистою свободою, яка дає людині можливість раціонально розпоряджатися своїми здібностями, знаннями, інформацією та доходами. Сутність підприємництва – це пошук та вивчення нових можливостей, характеристика поведінки, а не вид діяльності.
6.	Р. Хізрич, М. Пітерс	Це процес створення чогось нового, що має вартість. Підприємець – це людина, яка витрачає на це весь необхідний час та сили, бере на себе весь фінансовий, психологічний та соціальний ризик, отримуючи у нагороду гроші та задоволення досягнутим.

№ з/п	Автор	Визначення терміну
7.	Кемпбелл Р. Макконнелл, Стенли Л. Брю	<p>Розкривають значення терміну підприємництво через чотири функції підприємця:</p> <ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="975 468 2178 648">1. Підприємець бере на себе ініціативу поєднання ресурсів землі, капіталу і праці в єдиний процес виробництва товару або послуги;<li data-bbox="975 691 2109 868">2. Підприємець бере на себе трудне завдання прийняття основних рішень в процесі ведення бізнеса;<li data-bbox="975 911 2091 1159">3. Підприємець – це новатор, особа, яка намагається вводити в оборот на комерційній основі нові продукти, нові виробничі технології або навіть нові форми організації бізнеса;<li data-bbox="975 1202 1982 1250">4. Підприємець – це людина, яка ризикує.

№ з/п	Автор	Визначення терміну
8.	П. Самуельсон	Підприємництво пов'язане з новаторством, а сам підприємець є сміливою людиною з оригінальним мисленням, яка добивається успішного впровадження нових ідей.
9.	П. Друкер	Підприємництво – це конкретна діяльність, змістом якої є нововведення у всіх сферах, у тому числі в управлінні.
10.	Р. Барр	Підприємництву властива не тільки творча, пошукова функція, яка пов'язана з рівнем економічної свободи суб'єктів підприємницької діяльності, але й організаторська, яка виявляється в прийнятті підприємцем самостійного рішення про організацію власної справи, в її диверсифікації, у впровадженні внутрішнього підприємництва, у формуванні підприємницького стилю управління.

Підприємництво – це організаційно-господарська творчість, яка докорінним чином відрізняється від звичайної ділової активності, що ґрунтується на використанні готових перевірених схем господарювання.

Які риси належать підприємливій особистості,
а які – тільки підприємцю?

генерування нових ідей ?

управління діяльністю створеної компанії ?

Основна функція підприємця полягає у виборі перспективної ідеї, визначення способу її досягнення, а потім в реалізації її таким чином, щоб в цьому процесі продуктивність інноваційної ідеї не зменшилася, а постійно зростала.

Особливості особистості підприємця пов'язані не просто з вмінням ризикувати, а передусім з вибором інноваційної ідеї, із здатністю визначати перспективність її реалізації з точки зору, як економічного, так і соціального успіху, об'єднаних разом.

Потреба суспільства у справжньому підприємстві ніколи не знижується.

Це проявляється у підтримці малого та середнього підприємства державними структурами, що сьогодні почало проявлятися і в Україні.

Основними мотивами підприємницької діяльності є:

- бажання бути незалежним в матеріальному відношенні від інших людей;
- бажання на свій розсуд розпоряджатися власним часом;
- потреба самостійно визначати рівень винагороди за свою працю;
- бажання самореалізації та отримання визнання з боку оточуючих;
- турбота про майбутнє своїх дітей.

В сучасній науковій літературі підприємництво визначають з різних позицій:

- ❑ як стиль господарювання, якому притаманні принципи новаторства, антибюрократизму, постійної ініціативи, орієнтації на інновації;
- ❑ як процес організації та здійснення діяльності в умовах формування, розвитку та функціонування ринкових відносин;
- ❑ як процедуру планування, організації та здійснення безперервного, постійно оновлюваного процесу розширення виробництва товарів та послуг з метою задоволення економічних, соціальних та екологічних потреб суспільства та отримання прибутку.

Підприємництво як певний стиль і тип господарської поведінки має такі характерні риси:

- ❑ мобільність, гнучкість, динамічність;
- ❑ цілеспрямованість і настирливість у здійсненні бізнесу;
- ❑ ініціативність, творче ставлення до справи та підприємливість;
- ❑ пошук нетрадиційних рішень, нових дій у сфері бізнесу;
- ❑ готовність до ризику та вміння ним управляти;
- ❑ комунікативний характер діяльності;
- ❑ оперативність рішень та дій;
- ❑ орієнтація на потреби споживачів, їх поведінку на ринку;
- ❑ дотримання морально-етичних принципів та ділового етикету.

Основними функціями підприємницької діяльності є:

- ресурсна;
- інноваційна (творча);
- організаційна;
- стимулююча;
- господарська;
- управлінська;
- соціальна;
- особистісна;
- захисна;
- інші функції.

До основних видів підприємництва відносять:

- виробниче підприємництво;
- комерційне підприємництво;
- фінансове підприємництво;
- консультативне підприємництво.

1.3. Теорії та концепції підприємництва

Сьогодні підприємництво є одним з складних та цікавих **соціокультурних феноменів** за весь період існування людства.

«Три хвилі» розвитку теорії підприємницької функції

«Перша хвиля», яка виникла ще у XVIII ст., була пов'язана з концентрацією уваги на несенні підприємцем ризику.

«Друга хвиля» в науковому осмисленні підприємництва пов'язана з виділенням інноваційності як його основної відмінної риси.

«Третя хвиля» відрізняється зосередженням уваги на унікальних якостях підприємця як особистості.

Сучасний етап розвитку теорії підприємництва можна віднести до **«четвертої хвилі»**, поява якої пов'язана з перенесенням акценту на управлінський аспект в аналізі дій підприємця, а відповідно, з переходом на міждисциплінарний рівень аналізу проблем підприємництва.

Аллокативне підприємництво, яке шляхом оптимального розміщення обмежених ресурсів досягало статичної ефективності, сьогодні уступає місце **креативному підприємству**, яке вирішує завдання досягнення динамічної ефективності за рахунок постійного пошуку та створення нових комбінацій ресурсів.

Підприємницьке управління стає ключовим механізмом забезпечення здатності підприємства до безперервної модернізації, а значить, забезпечує довгострокову конкурентоздатність підприємства.

В сьогоднішніх умовах конкурентні переваги не можуть розглядатися як постійні, довгострокова конкурентоздатність в змінному середовищі – це серія тимчасових переваг, які ґрунтуються на інноваціях.

Механізм внутрішнього підприємництва
виступає, по-перше, способом створення конкурентних переваг на основі унікальних організаційних ресурсів; по-друге, способом реалізації можливостей підприємства в умовах обмеженості ресурсів.

Впровадження системи внутрішнього підприємництва передбачає наявність двох складових:

- 1) цілеспрямована організація мотиваційного механізму внутрішнього підприємництва
- 2) наявність в колективі співробітників з підприємницькими якостями.

Результати використання такого способу ведення діяльності, як внутрішнє підприємництво можна узагальнити в наступні характеристики:

1. Створення нових напрямків діяльності.
2. Інноваційність.
3. Самооновлення.
4. Проактивність.
5. Нові організаційні цінності.
6. Якості внутрішніх підприємців.
7. Підвищення швидкості прийняття управлінських рішень.
8. Підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.
9. Підвищення темпів зростання підприємств.